

Реалізація програм "подвійний диплом" як спосіб входження вітчизняних ВНЗ до спільного європейського простору вищої освіти / Л.К. Грицюк, А.В. Лякішева. // Вища школа науково-практичне видання. – 2014. – № 5 – С. 87-95.

УДК 37.014.42:378014.24(47)

Лідія Грицюк, к.пед.н.,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
Східноєвропейського національного
університету
імені Лесі Українки

Анна Лякішева, к.пед.н., доцент кафедри
соціальної педагогіки та педагогіки вищої
школи Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМ "ПОДВІЙНИЙ ДИПЛОМ" ЯК СПОСІБ ВХОДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ВНЗ ДО СПІЛЬНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Роботу виконано на кафедрі соціальної
педагогіки та педагогіки вищої школи
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки*

У статті розкрито теоретичні засади вивчення особливостей програм подвійного диплому як реального вирішення завдань Болонського процесу.

Актуальність теми зумовлена необхідністю вивчення досвіду сучасних інноваційних підходів до розвитку академічної мобільності студентів у період створення єдиного простору вищої освіти в Європі.

Метою статті є аналіз значення програм подвійного диплому в реалізації завдань Болонського процесу та сутнісних особливостей цього феномену.

Завдання статті: вивчити історичні аспекти та причини появи програм подвійного диплому в Європі; проаналізувати способи та механізми створення і реалізації моделей одночасного навчання студентів в партнерських вищих навчальних закладах європейського освітнього простору; визначити перспективи використання програм подвійного диплому вищими закладами України у співдружності із зарубіжними ВНЗ.

Ключові слова: академічна мобільність, консорціум, двостороння угода, подвійний диплом, інтегрована навчальна програма, узгоджений навчальний план.

Лідія Грицюк, Анна Лякішева

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММ "ДВОЙНОЙ ДИПЛОМ" КАК СПОСОБ ИНТЕГРАЦИИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ВУЗОВ В ОБЩЕЕ ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрыты теоретические принципы изучения особенностей программ двойного диплома как реального решения заданий Болонского процесса.

Актуальность темы предопределена необходимостью изучения опыта современных инновационных подходов к развитию академической мобильности студентов в период создания единого пространства высшего образования в Европе.

Целью статьи является анализ значения программ двойного диплома в реализации заданий Болонского процесса и сущностных особенностей этого феномена.

Задания статьи: изучить исторические аспекты и причины появления программ двойного диплома в Европе; проанализировать способы и механизмы создания и реализации моделей одновременной учебы студентов в партнерских высших учебных заведениях европейского образовательного пространства; определить перспективы использования программ двойного диплома высшими заведениями Украины в содружестве с зарубежными вузами.

Ключевые слова: академическая мобильность, консорциум, двустороннее соглашение, двойной диплом, интегрированная учебная программа, согласованный учебный план.

Implementation of the " double degree " AS A WAY OF NATIVE SCHOOLS IN THE GENERAL EHEA

The article reveals the theoretical principles study features dual diploma programs as real solutions jobs Bologna process.

Relevance of the topic is predetermined necessity of studying the experience of modern and innovative approaches to the development of academic mobility of students in the creation of a common space of higher education in Europe.

The aim of the article is to analyze the value of dual degree programs in the implementation of the Bologna process and the tasks of the essential features of this phenomenon.

Assignments article: explore the historical aspects and causes of double degree programs in Europe to analyze the methods and mechanisms for creating and implementing models of concurrent students to study in partner universities of the European educational space, to determine the prospects of using dual degree programs of higher institutions of Ukraine in collaboration with foreign universities.

Keywords: academic mobility , a consortium of bilateral agreement, a double diploma, Integrated curriculum, coordinated curriculum.

Постановка наукової проблеми та її значення. У період реалізації ідей Болонського процесу щодо формування європейського простору вищої освіти, особливої актуальності набуває вирішення завдань розширення мобільності студентів. Забезпечення можливостей тим, хто навчається в національних вищих навчальних закладах, набути досвіду зарубіжного професійного навчання і тим самим не лише забезпечити якість професійної підготовки, а і її підняти конкурентоспроможність у працевлаштуванні, перетворилось у відповідальне завдання вищої освіти, яка глобалізується та інтернаціоналізується. Процес пересування студента в європейській зоні вищої освіти має певні обмеження. За визначенням UNESCO: "Академічна мобільність передбачає період навчання, викладання та/або дослідження в іншій країні, ніж країна місця проживання студента або академічного персоналу. Цей період повинен мати обмежену тривалість, передбачається, що студент/співробітник повертається до рідної країни після завершення визначеного періоду" [1]. У наш час українські ВНЗ нагромадили досвід використання певних шляхів для забезпечення т.з. зовнішньої академічної мобільності: студентські обміни, стажування, участь студентів у програмах "подвійний диплом", індивідуальних грантів. Особливо інтенсивно в останній час відбувається співпраця вітчизняних і зарубіжних вишів у галузі організації програм подвійних дипломів. Дослідження сутності цього феномену, його позитивних характеристик та способів реалізації є на часі.

Аналіз останніх наукових досліджень із цієї проблеми. Вивчення проблем входження вітчизняної вищої освіти в європейський освітній простір та вирішення завдань, започаткованих Сорбонською та Болонською деклараціями інтенсивно здійснюється українськими науковцями. Плідно в цій царині працюють: І. Бабин, Я. Болюбаш, В. Грубінко, А. Загородній, М. Згуровський, М. Карпенко, В. Кремень, К. Левківський, М. Степко, Т. Фініков, В. Шинкарук та ін. Зокрема предметно

досліджуються значення і способи здійснення академічної мобільності в рамках загальноєвропейського простору вищої освіти. Цінними для вивчення означеної проблеми є роботи В. Астахової, О. Болотської, С. Вербицької, Н. Гуляєвої, Л. Гурч, І. Завгороднього, В. Капустник, О. Кислової, І. Лапшина, В. Лісового, А. Мокій, Л. Сокурянської, М. Степанової, Г. Щокіна та ін. У працях цих учених розглядається вітчизняний і зарубіжний досвід створення ефективної системи академічної мобільності як важливого фактору освітньої євроінтеграції України.

Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених реалізації положень Болонського процесу щодо поліпшення та істотного розвитку мобільності студентів, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з'ясованими.

Мета статті - проаналізувати значення програм подвійного диплому в реалізації завдань Болонського процесу та сутнісні особливості цього феномену.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Подвійний диплом як явище в історії зарубіжної і вітчизняної вищої освіти доволі нове. Нагальна потреба в розробці таких програм виникла з початком інтеграційних соціально-економічних процесів у Європі в 80-х роках ХХ століття, і особливого значення набрала з початком формування європейського простору вищої освіти.

Необхідно відзначити, що прагнення здобувати належну професійну освіту поза межами власної країни було притаманне ще студентам перших європейських університетів. І ці традиції зберігались тривалий час, набувши масового характеру у період глобалізації вищої освіти. За даними ЮНЕСКО 3,7 млн. студентів у наш час здобувають професійну підготовку за межами власної країни [1]. Світові процеси інтеграції вищої освіти забезпечувались різноманітними міжнародними документами, які

стосувались нострифікації (підтвердження, визнання) і еквівалентності (порівнюваності) національних документів про освіту. Підготовка і підписання таких документів розпочались в Європі у 50-х рр. ХХ ст., коли актуалізувалась необхідність соціально-економічного об'єднання провідних європейських країн. Тоді ж було прийнято три регіональні конвенції: «Європейська Конвенція про еквівалентність дипломів, які забезпечують доступ до університетських навчальних закладів» (11 грудня 1953 р.), «Європейська Конвенція про еквівалентність університетських періодів навчання» (15 грудня 1958 р.), «Європейська Конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій» (14 грудня 19593 р.).

Академічне визнання документа про освіту, отриману в зарубіжному навчальному закладі фактично означало, що європейські країни, які розробляли договірні акти, визнавали спільні принципи: однакових стандартів допуску осіб, що мають закінчену середню освіту, в університети і вищі навчальні заклади університетського рівня; визнання навчальних курсів, пройдених громадянами однієї країни в університетах (ВНЗ) іншої; визнання університетських дипломів.

Важливу роль у вирішенні проблем міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти відіграла цілеспрямована діяльність ЮНЕСКО. Під її егідою, починаючи з середини 70-х років було розроблено шість регіональних конвенцій. Серед них підписана в Парижі 21 грудня 1979 року «Конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і учені ступені в країнах регіону Європи». У 1982 році конвенція була підписана і ратифікована Україною [2, с.23-24].

Ці та інші міжнародні акти розширили можливості молодих людей щодо здобуття вищої освіти за кордоном на основі національних документів уже наявної і визнаваної освіти. Це безумовно скорочувало терміни навчання за кордоном.

Чим далі розвивались політичні та соціально-економічні інтеграційні процеси в Європі, тим очевиднішою поставала необхідність прийняття

рішень про координацію розвитку систем вищої освіти, уподібнення рівнів навчання, наближення змісту навчання за спорідненими професійними напрямками, інтенсифікації студентської мобільності, забезпечення якості вищої освіти, яка б задовольняла конкурентноспроможність її випускників на ринку праці. Ці ідеї нашли своє відображення в підписаних європейськими країнами Сорбонської та Болонської декларацій.

В основу вирішення завдань сприяння мобільності студентів були покладені не лише діючі міжнародні документи кооперування вищої освіти, а й напрацювання відомих програм академічної мобільності ERASMUS, ERASMUS MUNDUS, TEMPUS, які фінансуються Євросоюзом. Значна частина проектів, які з 1987 року реалізовувались у рамках цих програм спрямовувались на надання студентам грантів на індивідуальну мобільність. Вони мали можливість семестр чи рік навчатись за кордоном. Програми ERASMUS є надзвичайно популярними в європейських країнах, так у останні двадцять років, більше двох мільйонів студентів скористалися їх грантами, і Європейська комісія прагне підняти цей показник до 3 млн. [3]

Організація таких обмінних програм викликала необхідність пошуку механізмів оптимального використання часу студента і зарахування навчальних дисциплін, які він опановував у закордонному ВНЗ, до загального переліку вивчених дисциплін. Так була створена і апробована система кредитів ECTS, яка гарантувала можливість трансферу і нагромадження навчальних здобутків студентів. Система виправдала себе настільки, що одностайно, за рішенням міністрів, які підписали декларацію, була покладена в основу реалізації ідей Болонського процесу. Про це наголошувалось і в спеціально затвердженому главами європейських держав в Ніцці 14 грудня 200 року "Плані дій для сприяння мобільності". У даний час загальноприйняті підходи визначати навчальний рік обсягом 60 кредитів спрощує обрахунок навчальних зусиль студента необхідних для отримання диплому у будь-якій країні, що входить до

загальноєвропейського освітнього простору [4, с. 27-28]. Тим самим створились умови напрацювання необхідних кредитів у будь-якому зарубіжному вищому навчальному закладі. Подальший розвиток освітньої інтеграції, започаткований Болонським процесом, призвів до того, що студент одні і ті ж кредити, як умовну освітню валюту, зміг вкладати у здобутки в різних навчальних закладах. Так з'явилися і почали реалізовуватись ідеї інтегрованих навчальних програм магістерських курсів.

До прикладу у рамках програми ERASMUS MUNDUS (вона передбачає співробітництво університетів Європи з навчальними закладами третіх країн) це здійснюється таким чином:

1) Створення консорціуму вищих навчальних закладів, що проводять професійну підготовку і реалізацію подібних освітніх завдань, щонайменше з трьох різних країн.

2) Спільні критерії прийому студентів. ВНЗ, що входять до консорціуму (європейських, а також і третіх країн) довіряють один одному і переконані в прозорості процедури набору абітурієнтів.

3) Подібні методи екзаменування знань студентів і повне взаємне визнання результатів перевірки результатів навчання (іспитів, заліків, контрольних робіт тощо). Таким чином, наприклад, екзамени, складені в одному із ВНЗ консорціуму, автоматично повністю визнаються іншими навчальними закладами консорціуму.

4) Спільна (інтегрована), визнана всіма ВНЗ, що входять до складу консорціуму, програма навчання. Кожен вищий навчальний заклад, член консорціуму, реалізуючи спільну програму, визнає всі дидактичні заняття разом з відповідними формами контролю. При цьому кожен із цих ВНЗ, повинен мати офіційне підтвердження легітимності інтегрованих програм у відповідності до законодавчих вимог у власній країні.

5) Спільні критерії оплати за навчання. Допускається лише диференціювання квоти оплати відносно двох груп осіб: європейських студентів і студентів з третіх країн.

6) Обов'язковий період мобільності студентів – індивідуальний план студента повинен передбачати реалізацію програми навчання в щонайменше двох ВНЗ, що входять до складу консорціуму. Поступаючи на певний курс навчання, студенти мають знати послідовність його періодів в різних приймаючих університетах і можливі варіанти мобільності, що гарантують отримання визнаних спільних, подвійних чи множинних дипломів після успішного закінчення навчання.

7) Можливість отримання визначеного числа кредитів ECTS в кожному вищому навчальному закладі, що входить до складу консорціуму, залежно від розробленого індивідуального плану.

8) Обов'язковий контакт з щонайменше двома європейськими мовами.

9) Дотримання високих стандартів навчання студентів і викладачів з третіх країн через консорціум.

Мінімальною вимогою до завершення навчання за інтегрованою програмою є отримання подвійного диплому (double diploma). Офіційне отримання подвійного чи навіть множинного диплому (multiple diploma) означає, що студент отримує два чи декілька національних дипломів, які видані йому двома чи декількома навчальними закладами, членами консорціуму. Спільний диплом (joint diploma) видається за рішенням хоча б двох навчальних закладів, що, реалізують інтегровану програму навчання. Ці дипломи визнаються в країнах, де знаходяться навчальні заклади, які присвоїли ці ступені [5].

Розроблені в рамках програм ERASMUS, ERASMUS MUNDUS, TEMPUS механізми здійснення навчання за подвійними дипломами, відіграли значну роль в поширенні студентської мобільності та пошуку способів стимулювання студентів до навчання за кордоном.

Поряд з схемою навчання за інтегрованими програмами в рамках консорціуму, яка є доволі складною до виконання, особливого поширення набрала співпраця у цьому напрямку між окремими вищими навчальними закладами. Договірні відносини щодо обміну студентами, які практикувались між ВНЗ різних країн, ще з 80-х років ХХ століття, з початком Болонського процесу, поглибились до можливості трансферу напрацьованих студентом кредитів та до отримання документу про паралельне здобуття освіти за кордоном.

Активно до цього процесу долучилась і Україна. У першу чергу відомі вітчизняні університети, на основі існуючих контактів із зарубіжними ВНЗ, після того як Україна у 2005 році підписала Болонську декларацію і взяла зобов'язання виконувати окреслені в ній завдання, розпочали підписання двосторонніх угод про сприяння академічній мобільності. Напрацьовані на Заході способи реалізації програм подвійного диплому через консорціуми і двосторонні договори почали екстраполювати на східні країни, в числі яких виявилась і Україна. Особливий інтерес до нашої країни викликаний в першу чергу її геополітичним розташуванням та знаними традиціями вищої освіти, особливо у точних та природничих науках.

В останнє десятиліття більшість вітчизняних ВНЗ визнали особливе значення програм подвійного диплому у реалізації завдань входження до європейського освітнього простору. І розгорнули активну діяльність у пошуку зарубіжних ВНЗ-партнерів. Переважно це вищі навчальні заклади Великобританії, Німеччини, Італії, Іспанії, Франції, Нідерландів, Словаччини, Чехії, Польща та ін. країн. Безумовно партнерство орієнтоване на територіальну близькість, подібність напрямів професійної підготовки і рівнозначність статусу та інфраструктури навчальних закладів. Можна стверджувати про обопільну зацікавленість у цій справі. Так, Україна уже фактично перетворилась у стратегічного партнера

Польщі За минулий академічний рік на теренах Польщі навчалося 6,5 тисяч українців [6].

Зарубіжні вищі навчальні заклади пропонують різні варіанти забезпечення програм подвійного диплому (див. табл. 1)

Таблиця 1.

Основні параметри програм	Пропоновані варіанти
Ступені вищої освіти (освітньо-кваліфікаційні рівні)	Бакалавр (ліценціат), магістр
Форми навчання	Денна, заочна, дистанційна, поєднання різних форм
Тривалість навчання	Один – два роки
Схеми академічної мобільності	<p>1. Підготовка бакалавра:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 2 (3) р. навчання на денній формі навчання у вітчизняному ВНЗ +2 (1) р. у партнерському ВНЗ; – 3 р. навчання на денній формі навчання у вітчизняному ВНЗ +1 р. у партнерському ВНЗ + 0,5 р. дистанційно. <p>2. Підготовка магістра:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1 р. навчання на денній формі навчання у партнерському ВНЗ; <ul style="list-style-type: none"> – 1 р. навчання на денній формі навчання у вітчизняному ВНЗ + 1 р. у партнерському ВНЗ; – 1 р. навчання на денній формі навчання у вітчизняному ВНЗ + 2 р. на заочній формі навчання у партнерському ВНЗ (у поєднанні з дистанційною)
Зміст навчання	Навчальні плани підготовки студентів узгоджуються, ідентичні і подібні дисципліни перезараховуються
Підсумкова атестація	<p>1. Іспити у вітчизняному і партнерському ВНЗ.</p> <p>2. Випускові кваліфікаційні роботи виконуються і захищаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у вітчизняному і партнерському ВНЗ (рідною мовою і мовою країни, де відбувається навчання); – у вітчизняному і партнерському ВНЗ (рідною мовою); – у партнерському ВНЗ (мовою країни, де відбувається навчання), у вітчизняному – пере зараховується.

Навчання за програмами подвійного диплому має ряд переваг для українських студентів. Зокрема до них належать:

1. Істотне заощадження часу на навчання за спеціальністю. За один і той же час можна отримати два дипломи вітчизняного і зарубіжного вищих навчальних закладів;

2. Фінансова вигода для студентів: вони не оплачують всі роки навчання, як би це відбувалось за самостійним вступом до зарубіжного ВНЗ.

3. Можливість одержати досвід перебування в умовах принципово іншої системи вищої освіти, практико-орієнтованого, компетентнісного навчання з використанням сучасного технічного оснащення у навчальних аудиторіях, лабораторіях, наукових центрах тощо

4. Отримання якісної фахової освіти та міжнародно визнаного диплому, що уможлиблює працевлаштування за кордоном без підтвердження диплома.

5. Відвідування лекцій провідних професорів Європи, участь у спільних дослідницьких, а також освітніх програмах.

6. Можливість одержати додаткові знання у суміжних галузях науки, професійних напрямках, спеціалізаціях.

7. Набуття під час проходження практик досвіду роботи в установах, закладах, організаціях, офісах, підприємствах європейської країни.

8. Підвищення рівня володіння іноземними мовами.

9. Можливість ознайомлення з культурою і традиціями, особливостями ведення бізнесу в одній з країн Євросоюзу.

10. Психологічна захищеність через організацію навчання в групах студентів-співвітчизників, наставництво, опіку тощо.

Загалом вивчений досвід розробки і реалізації програм подвійного диплому в країнах Європи засвідчує, що ці програми є основою для здійснення провідних завдань, означених в Болонській декларації і сприяють мобільності студентів, збільшенню кількості тих, хто навчається

в європейському просторі вищої освіти, зростанню якості професійної підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз моделей навчання за подвійним дипломом, які розглядаються як інноваційний спосіб реалізації стратегічних завдань Болонського процесу, переконують в їх достатньому потенціалі і результативності. Цей напрямок реформування вищої освіти інтенсивно розвивається в європейських країнах. Потребує він удосконалення і в системі вищої освіти України. На сьогоднішній день більшість українських ВНЗ визнають важливість запровадження програм "подвійний диплом" для вирішення завдань входження в європейський освітній простір і для піднесення рівня якості професійної освіти. Вищі навчальні заклади, які практикують програми подвійного диплому, по праву вважаються правофланговими інноваційної діяльності, мають високий статус. Проте, незважаючи на певний поступ у справі співробітництва і партнерства між українськими і зарубіжними ВНЗ, кількість їх залишається незначною. На шляху реалізації програм подвійного диплому виникають ряд перешкод. Найголовнішими з яких є нестача у студентів коштів, що особливо гостро відчувається у зв'язку з низьким рівнем життя в Україні; недостатній рівень знання іноземних мов (не всі, хто хотів би здобувати освіту за кордоном, належно володіє літературною мовою країни, де знаходиться ВНЗ); проблеми з узгодженням обсягу і змісту навчання, оскільки навчальні плани орієнтовані на особливості професійної діяльності в конкретній країні і на національні стандарти підготовки фахівців; візові труднощі тощо. Необхідно зазначити, що зарубіжні партнери, які зацікавлені в розширенні зв'язків, достатньо об'єктивно і глибоко вивчають бар'єри мобільності студентів і активно шукають шляхи їх нівелювання і подолання. Власне ці проблеми можуть стати предметом подальших досліджень.

Література.

1. Відділ академічної мобільності НТУУ "КПІ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mobilnist.kpi.ua/about>
2. Документы об образовании: проблемы признания и сравнимости: Краткое руководство / Г.В. Щекин. – К. : МКА, 1995. – 64 с.
3. Erasmus Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Erasmus_Programme
4. Франція у європейському просторі вищої освіти / Упоряд. Г.Г. Крючков, В.Б. Бурбело. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005. – 169 с.
5. Podwójny dyplom. Charakterystyka wspólnych studiów [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://erasmusmundus.org.pl/charakterystyka-wspolnych-studiow>
6. Програму "Подвійний диплом" обговорили на засіданні міжнародного консорціуму університетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://paralleli.if.ua/news/23961.html>